

# SOZIAL-ENZIKLIKAK

*Pedro Angel*

*Garcia*

*Chasco*

Au galdetzea ere!, esango du bererikoko irakurleak titulo au ikustean. Baña nere iritziz gauza ez da ain ximplea. Begira bestela zer gertatzen dan olako enziklika aundi bat agertzen danean: Klase guztietako gizonak zorionak eta zorionak Eleizari emanaz jartzen dira, auek jarraitzen dituzten dotriña sozialak ortik dijoaztela adierazi naiean. Nork ez du gogoratzen Kruxef berak esan duena auzi oni buruz?

Baña utzi dezagun lagun-urkoa bere pakean, eta sartu gaitezen zifiaz eta sakontasun pixka batekin kontu auetan artu ditugun "posturak" azterkatzen. Zer da guretzako Eleizaren sozial-enziklika bat? Igaz lagun batek "Pacem in terris" enziklikari buruz esaten zidana datorkit burura: —"Ba, etzait iruditzen ain gauza aundia denik; guretzako beintzat ezagunak dira ango gauza guztiak". Eta bat gentozen

adiskide ura ta biok gure kristau soziolojiari autoridade pixkat geiago ematera bakarrik zetorrela enziklika baieztutzean.

Orain berriz, sozial-enziklikeen papera zein dan zeatzago ikusteko, beste azaltze-modu bat, egokiago nere uztez, bururatzen zait. Asi gaitezen Moralatik, Soziolojia, Etikaren kapitulu bat besterik ez dan ezkerero. Ta galdetu dezagun lehenbizi: Moral aldetik zer eskatu bear diogu sozial kontuetan bere eginkizuna bete nai duanari? Garrantzi aundikoa degu galdera au, Soziologiaren ofarriak moralgabeak eztezen gelditu.

Sozial eginbearretan kontzientziak bultzaturik ekiten duenarentzat, au izango da interesgarriena: Egiaren aldetik dijoala bere eginkizuna ziur jakitea, alegia. Eta ontarako ezta naikoa Moralaren printzipioak ezagutzea, ez; bear-bearrezkoa zaigu gauza konkretuak ezagutzea ere. Ona emen arrazoia: Gure eginkizunetan gauza konkretuei moldatu bear dizkiegu printzipio jeneralak. Au egitean, bi uts egin ditzakegu: Erlatibismo ta Razionalismo izenekoak dira. Gauzeei, printzipioeri baño inportantzi geiago ematen diegunean, erlatibismoan

# ZERTARAKO?

erortzen gera. Eta onen kontra garbi jarri bear degu printzipioen ezin aldatzea edo aldagetasuna. Zein da gero gauza konkretuen jokabidea printzipio jeneralen ondoan? Razionalismoaren arauz eztagokie gauzeeri batere zeregifirik. Ongi dakigu guk ordea gauza konkretuak dararmaten jokabidea bai printzipio baten balioa besteen aurrean jartzean, bai printzipio batzuen indarra gutxitzean, baita printzipio berriak ateratzean ere. Ejeiplo batekin frogatzeko, pentsa dezagun zergatik etzitekean idatzi Inkisizio aldian "Pacem in terris" enziklika. Ordungo gizon argitsuena ezutzen enziklika onen dotriña askorik somatu ere. Baña arrezkero munduko gertakizunak, asko ta asko lagundu zion gizadiari printzipio berri oiek lengoetatik ateratzeko. Garbi gelditu bedi ba, gauza konkretuen jokabidea, inportantzi audia du-ta. Eta garbi agertuko da orrella, zer nolako inportantzia eman bear diogun gauzak ezagutzeari, gure sozial jokaerak egizkoak eta zilegiak izan ditezen.

Gauzak ongi eta zuzenez ezagutzea berriz, ez da ain erreza. Guztioik ikusten degu askotan nola gertakizun bera explikatzean, baten-

tzat gorria dana, zuria agertzen dan bestearen iritiziz. Alegia, gauza baten alderdietatik begiko zaizkionak ikusi oi ditu obeto bakoitzak. Beste aldetik ordea, gauzak konta ezin ala "formalidades" dituztela, eta orregatik gizon bakoitzak ezin ditza-kela ezagutu guztiak gogoratu bear degu. Gauza berean formalidades geiago ikusiko ditu gauza geiago ezagutzen dituanak, gutxi ezagutzen dituanak baño. Ta orra nola bakoitzaren jakintzak garrantzi audiko papera jokatzen duten, bai gauza baten formalidades batzuk ikusi arazteko, eta bai besteak baztertzeko.

Zer egin bada, daukagun gauza-ren ikuspena osatzeko?

Razionalak geran ezkero, gure ezagutzaren muga ikusirik, gauza ori ezagutu dezaketen gizonangana joango gera galdetzera. Gizon bakoitzak, jakintza desberdina ta pre-juizio liferenteak dituanek, alde be-rezi batzuk ikusten ditu gauza be-rean. Ta gauza orren egia era ego-kienek ezagutzeko, alderdi guzti oiek batu besterik eztegu. Beno; azkeneko au ezta egi osoa. Argi da-go ezpairik gabe, nola kriterio ja-tor bat bear dan guzien iritzietatik egiaren zatiak aukeratzeko, asko-ren ezagupenak faltsoak dira-ta. Eta

nork eukiko luke era ontan gauzak egiaz ezagutzeko, ta orren bidez moralaren printzipioak gauza oiei egokitzeko kriterio seguruen ta egokiena? Ezin dezakegu naturazko saillean moral auzian bear dan ola-ko kriterio dojmatikoren jabe den gizonik arkitu. Borondate oneko guztiei entzutean, probabilidade asko bildu al-izango ditugu; baña se-kula ere ez segurantzí osoa.

Zer egin ordun?

Kristau geranez, erlijiotik dator-kigu bear degun ofiarri irmo ori. Eleizaren sozial-enziklikeen jokabi-dea zein dan azaldu naiean asi ditu-gu lerro auk, eta orain zerbait argi-tuko degulakoan nago. Guztiok daki-gunez, Eleiza jerarkiaren gidaritzapean dauden gizonen batzarra da. E-ginkizun asko betetzen ditu Eleizak bai jerarkiaren bidez, bai laikuen bidez ere. Baña guzti oien artean au da orain interesgarri zaiguna: Eleizaren jerarkiak kristauen espe-rientzia ta "sensus fidelium" dala-ko ori azterkatzen ditu, eta —bere jokabidea berezia danez— interpre-tatzen dizkigu. Au ez da dojman bakarrik gertatzen (gogoratu Ma-riaren Zerura-jasotzearen defini-zioan egindakoa), baita beste ere-muetan ere. Orixe da sozial kontue-tan Eleizaren enziklikak egin nai dutena. Prolema auetan, gizon ba-koitzak bere aldetik, gauza ezagu-tzean eta moral printzipioak apli-katzean egin dutena begiratzen du Eleizak. Eta esperientzia oien ar-tean zeintzuk ontzat eta zeintzuk

gaiztotzat artzen ditun esaten digu, kristauak erabili bear degun Kri-terio egokiena zein dan erakutsiaz.

Orra ba zein dan sozial-enzikli-kaen jokabidea: Ez bakarrik gure iritziei autoridade pixka bat geiagu ematea, gure moral ezaguerari er-lijiotik darion segurantzí osoa pres-tatzea ere bai. Gizonaren ezaguera-modua azterkatzean ikusi degunez, eztaukagu gure buruan egia arki-tzeko bear degun guztia. Ta garbi jarri degu nola Eleizaren sozial-en-ziklikak gizonaren beartasun au be-tetzeko datorzkigun.

Baña nundik nora Eleiza kontu auetan sartuta? Paternalismoko so-ziedade bat al da gero?

Galdera auei erantzuteko au de-gu egokiena: Eleizak berez nazionak eta soziedadeak eskolatu nai ez di-tuela konturatzea, alegia. Baña ba-tean, gizon guzientzako salbazioko soziedade bat dala Eleiza, eta bakoit-zari ots egiten diola, guztiei sal-bazioko eginkizunetan lagundu naiez. Salbazioko eginkizunak be-rriz, gizonaren eginkizun guztiak ditugu, eta orra or zergatik, naiz ta indirektoki, guztietan jokatu bear duen Eleizak.

Askoren ustez, otoiitz eta liturji kontuetan dago Eleizaren jokabide bakarra; eta ifiola ere ez gizadiaren artuemanak, edo estaduaren joerak, edo salerosketak nola izan-bear du-ten esatean. Baña ezin ditzakegu erlijioa ta morala sakabanatu gi-zon baten barruan. Sinisten due-nari erlijioa zaio moral eginbearrak

jartzen dituena. Luzeegia izango litzauguke onoko au frogatzea. Gafiera, etzaigu bearrezkoa. Beraz, argi dago guzientzako, erlijioa ametziten duen gizonengan, erlijioa dala jomuga nagusi bat jartzen duena, baita ere beste jomuga ta xede guztiak azken jomuga orren menpean batutzen dituena.

Orra ba zergatik Eleizak, erlijioaren gauza bat izanda ere, moral-eginkizun guztiak onak ala txarrak direla esan dezaken eta esan bear dun, Izan ere, ezdiete sozial-enziklikak nazio edo soziedadeei zuzenez itz egiten, gizonen kontzientziei baik. Gizona da moralaren "sujetoa". Soziedadeei ere Eleizak itz egiten diela esan dezakegu ezpairik gabe, gizonengan bai-dituzte bere oñariak soziedade guztiak, eta orren bidez eltzen zaizkie moralaren eginbearrak.

Beste itzetan esateko, moral eragozpenak sozial auzian zein diran agertu nai dizkigute Eleizaren enziriklikak, eta ez soziolojiak jakintza bat bezela atera ditzaken "konklusioak" erakustea. Oso inportante degu liferentzia au. Tamalez, konta ezina dira konturatu ez diranak, bai kristauen artean, baita kristau ez diran artean ere. Ikus dezagun ba enziriklikeen aurrean gizon auek artu oi duten postura faltsoa.

Guztiok entzun ditugu askotan sinisgabeak —marxistak batez ere— Eleizaren sozial dotriñari buruz esan oi dutena: Atzeratuta xamar dabillega beti Eleiza sozial kontue-

tan. Emen beintzat uka ezin dezakela bere oskurantismua. Leen sozial-enziriklika agertu baño berrogetamar urte lenago zabaldu zuela Marx'ek bere "Manifestoa". Eta olako.

Egiaz, eztute ikusten auek Eleizaren jomuga ezjala sozioloji jakintza osatu bat eratzea, soziolojia onen oñarrian jarri bear diran moral eginbearrak erakustea baik.

Aurrera dijoo jakintza gizon guztiak bultzaturik; eta bide bertatik aurreratzen dute morala ere, jakintzak eta praxisak beti batasunean ibilli bear dute-ta. Baña bai jakintzan eta bai moralean guztiok ametititu bear dituzten gauzak, eta zalantzan gelditzen diran gauzak bereizten dira beti. Beste aldetik, jakintza egin nai duenak, hipotesis asko egin ditzake zalantzako kontuetan jakintzaren bideak nundik dijoazten tentaketan. Asko aurreratzen dira jakintzak era ontan. Moralak ere gizon bakoitzean alako bide bat jarraitzen du. Eta gizon bat beste bat baño urrutirago eldu diteke. Baña len esan degunez, beti daude moralean gizon guztiak ametititu bear dituzten gauzak. Eta moral eginbearrak jartzen dituena erlijioa izanez, erlijioaren jerarkiari tokatzen zaio zeintzuk dira gauza oek esatea. Garbi ikusten da gero, nola kristau zintzoenak Eleizaren dokumentoetan dagon moralaren gañera, beste moral eginbear asko onartzen eta betetzen dituzten. Eleizaren enziriklikak baño aurrerago di-

joazte auek. Izan ere, ala izan bear du, Eleizaren enziklikak ez bai-ditezke hipotesisen zear aurrera joan, kristauen esperientziak ikusten eta onak deritzaienak onartzen baizik. Ta jakifia, ortarako, kristau zintzoe-nen bizitza da leena. Ortik ateratzen ditu Eleizak bere sozial dotriñak fededun guztiei moral indarrarekin agertzeko. Etzaigu ikusteko zailla izango beste aldetik, zer nolako taktoarekin eginkizun ontan Eleizak ibilli bear duen, gizon-nezko segunrantzi osoa Izpirituaren "serbitzuan" jartzeko. Soziologia gizon trebeenen menpean aurrera jotzen dabil. Eleizaren sozial-enzikli-keen dotriñak berriz, ezin dezake kristau batzuekin, jatorrenekin ba-karrik, aurrera jo. Jakintza auzian ona dan joera ori, eztezakegu mora-lean ametitu, fededun artean beintzat. Eta Eleizaren sozial-enzikli-kak, moral legeak ditugu beste gauza baño lenago. Ala ere, orixe da asko ta askok eztakitena; eta ortik ditugu bere frase borobillak: "Atze-ratuta xamar ibilli oi da Eleiza so-zial kontuetan". Ta abar.

Azaldu ditugun pentsamentue-tatik beste ondorio bat atera bear degu oraindik, enziklikeen aurrean kristau askok artzen duten egoerari buruz.

Zer egiten dute kristau askok en-ziklika bat agertzen danean?

Oso gutxi dira enziklika azterka-tzen jartzen direnak, bere eginbea-rrak zeintzuk diran obeto ezagu-tzeko asmoarekin. Geinetan, bere bizitzan artutako "posturei" lagun-tzen dien enziklikaren zatitxo bat edo besteko zerbait billatu oi dute enziklikak irakurtzen dituztenak. Ta jakifia, alde batean uzten dituz-te auek gustoko etzaizkien puntu guztiak.

Bidegabekoagorik ezer eztago. Ez-takite kristau auek bere kontzien-tziari itz egiten diola Eleizak, bai atsegingarri zaizkien puntuetan, baita beste guztietan ere. Beste al-detik, eta au da okerrera, bere er-lijioko eginkizunak Jainkoarenga-na eramaten ditula eskierki usten dute, naiz ta erlijioak jartzen diz-kien moral eginbearrak bost ajola izan. Morala ta erlijioa banandu dituzte auek, Lutero'ren protestan-tismoaren antzera, ta, egia esateko, obrak bear ez ditun erlijioa da be-rea ere. Ezin dezakegu ba, katoli-kotzat artu auen erlijioa, itxuraz-ko erlijioa besterik ez dan ezkeru. Egizko erlijioak eginkizunak eska-tzen ditu. Eta erlijiotik ikusi bear da zuzentasunez zein obra diran bearrezkoak: Izan ere, au da so-zial auzirako Eleizak bere sozial-enzikliketan agertu nai diguna.